

Det norske arbeiderpartis prinsipielle program 1939

Arbeiderpartiets landsmøte i 1936 foretok ingen endringer i det prinsipielle program, men vedtok å ta spørsmålet opp på neste møte. I januar 1938 oppnevnte landsstyret følgende programkomite: Oscar Torp (formann), Ole Colbjørnsen, Ole Øisang, Olav Hindahl, Sverre Støstad, Jens Steffensen, Oscar Nilssen, Neimi Lagerstrøm og Gunnar Sand. Komiteens utkast ble sendt ut i januar 1939 og et revidert forslag forelå til landsmøtet. Mens 1933-programmet fortsatt inneholder innslag fra partiets "radikale" fase, uttrykker 1939-programmet fullt ut det sosialdemokratiske synet som ble utviklet på 30-tallet. Ole Øisang presenterte forslaget på landsmøtet 3. - 5. november. Enkelte endrings- og motforslag kom på møtet. En oversikt over disse og over voteringene finnes i DNA Landsmøtet 1939. Protokoll. Oslo 1940, s. 70. Programmet som ble vedtatt mot 7 stemmer, er her sitert etter DNA: Lover - program og retningslinjer, Oslo 1945.

Det norske Arbeiderparti, som er det politiske organet for den norske arbeiderklassen, setter seg som mål å avskaffe den kapitalistiske utbyttinga og bygge opp et sosialistisk, et klasseløst samfunn, styrt av håndens og åndens arbeidere.

For å nå fram til dette målet ser partiet det som sine viktigste oppgaver: å vinne folket for det sosialistiske grunnsynet, samle, organisere og dyktiggjøre arbeidsfolket i landet, reise dets vilje til sjølheving, solidaritet og samfunnsansvar og på demokratiets grunn vinne folkeflertallet og samfunnsmakta for det arbeidende folk.

Partiet legger fram det sosialistiske grunnsynet sitt i dette prinsippprogrammet:

I

1. Det er de økonomiske tilhøva, i første rekke produksjons- og eiendomstilhøva som deler opp samfunnet i klasser og bestemmer interessemotsetningene og den politiske maktstillinga. Nye driftsformer og nye eiendomstilhøve drar etter seg en tilsvarende maktforskyvning og omskipping av de sociale, politiske og kulturelle tilhøva i samfunnet. Dette er i samsvar med det marxistiske historiesynet.
2. Det som særmerker det kapitalistiske samfunnssystemet er den privatkapitalistiske eiendomsretten til produksjonsmidlene og konkurransestriden mellom de private næringsdrivende. Den som har kapitalmakt, kan gjennom utbytting av arbeidsfolket tilvende seg en merverdi, en uberettiget del av de verdiene som blir skapt gjennom den økonomiske virksomheten. Dette er en grunnårsak til interessemotsetningene og klassestriden i samfunnet.
3. Den kapitalistiske samfunnsholdningen har ikke bare dratt arbeidere og funksjonærer, men også bønder og fiskere inn under kapitalens herredømme. Den organiserte kapitalmakta har til vendt seg det reelle herredømmet over jorda og arbeids- og produksjonsmidlene, og utbytter disse yrkesgruppene gjennom rentesystemet og urimelig fordyrende mellommannsvesen. Hele det arbeidende folk må derfor verge fellesinteressene sine mot kapitalveldet.
4. Den tekniske utviklinga har i de senere årtiene ført til en stadig bedring og rasjonalisering av produksjons- og samferdselsmidlene og de kulturelle hjelpemidlene. Dermed er også alle muligheter lagt til rette for bedre og tryggere levekår og rikere kulturliv. Men samtidig har kapitalmakta organisert seg sterkere gjennom arbeidsgivernes sammenslutninger, gjennom truster og karteller og det moderne bank- og finansvesenet. De nye mulighetene til profitt, arbeidskrafta og de tekniske og organisatoriske hjelpemidlene, er blitt nyttet ut planløst og omsynsløst, og dette har ikke bare hindret at samfunnsgodene er blitt rettfærdig fordelt, men

har også ført samfunnet opp i stadige kriser med omfattende arbeidsløse, svekket kjøpeevne, ujamn lønnsomhet og utrygge tilhøve for store deler av folket.

5. De siste voldsomme økonomiske krisene viser at kapitalismen har utviklet krefter den ikke lenger kan rå med og regulere på en måte som folket kan være tjent med. Det er skapt vansker som ikke kan overvinnes eller varig avhjelpest med kapitalistiske metoder. Den privatkapitalistiske produksjonsmåten og den frie konkurransen - som før har vært mektige løftestenger i den økonomiske utviklinga - står i dag og stenger for en videre planmessig utnyttning av landets arbeidsmuligheter og folkets arbeidskraft. Den kapitalistiske profittøkonomien står i veien for en rettferdig fordeling av samfunnsgodene og makter ikke å dekke de stigende behovene hos den store delen av folket. Det viser seg derfor et stadig skarpere motsetningsforhold mellom de snevre kapitalinteressene og hele det arbeidende folks samfunnsmessige fellesinteresser, som gjør det nødvendig å gå til en regulering av planlegging av det økonomiske livet ut fra samfunnsinteressene og i samsvar med de sosialistiske ideene.

Samtidig er det et påtrengende behov for et energisk samfunnsinitiativ for å fremme en omfattende arbeidsreising og en mer effektiv utnyttning av landets arbeidskraft og produksjonsevne, for dermed å skape det nødvendige økonomiske grunnlaget for en varig bedring av hele folkets levestandard og fortsatt sosial og kulturell framgang. Men dette kan bare skje gjennom organisert samvirke, planøkonomi og gradvis sosialisering av storindustrien, utenrikshandelen, de private storbankene og samferdselsmidlene.

Denne omskipinga av samfunnet må føres helt fram til et gjennomført sosialistisk samvirke, en samfunnsmessig planhusholdning som er ledet av omsynet til hele folkets velferd. Denne demokratiske omskipinga av samfunnet i sosialistisk lei vil førebu en utjamning av classeskilnaden og de sosiale motsetningene og styrke den sosiale og nasjonale samkjensla i folket. Det norske Arbeiderpartis politikk er en nasjonal velferdspolitik som vil trygge landets og folkets framtid.

6. De borgerlige partiene, som ellers skiller seg fra hverandre i den praktiske og dagsaktuelle politikken, har under denne utviklinga søkt å verne den frie konkurransen og de kapitalistiske interessene og stridd mot en effektiv samfunnsregulering og trygging av arbeids- og næringslivet. Den fascistiske og nasjonale istiske rørsla fører på den andre sia en politikk som vender seg både mot de borgerlig-liberale partiene og arbeiderrørsla. Fascismen og nazismen søker å tvangsregulere den økonomiske virksomhet ved hjelp av en diktatorisk utnytta statsmakt og en underkuing med vold av folkets demokratiske rettigheter og arbeidsfolkets organisasjoner. Denne tvangsregulering og politiske og kulturelle ensretting og militarisering av nasjonen tjener krigerske og imperialistiske formål, og har ført til økonomisk utarming og politisk og kulturell underkuing av folket. Fascismen og nazismen representerer en kulturfare som alle demokratiske krefter må stå samlet mot for å avverge.

II

1. Den kapitalistiske underkuinga og utbyttinga har tvunget arbeidsfolket til å samle og organisere seg i den faglige og politiske arbeiderrørsla. Det norske Arbeiderparti vil samarbeide med arbeidernes og funksjonærenes, bøndernes og fiskernes faglige og økonomiske organisasjoner, og gjennom dette forsvare folkets fellesinteresser mot kapitalveldet. Det vil organisere og dyktiggjøre folket til å styre samfunnet både økonomisk og politisk gjennomføre en samfunnsmessig kontroll og regulering av næringslivet, framskynde en demokratisk erobring av folkeflertallet og samfunnsmakta, og med dette legge grunnlaget for en sosialistisk omskiping av samfunnet.
2. Dette økonomiske og politiske frigjøringsarbeidet må gå hand i hand med folkets sosiale og kulturelle frigjøring, og må være arbeidsfolkets eget verk. Det norske Arbeiderparti vil derfor drive et planmessig og aktivt opplysningsarbeid og dermed underbygge en fast sosialistisk

overbevisning, en full og hel samkjensle mellom de ulike lag av arbeidsfolket og en sterk og bevisst vilje til samfunnsansvar. Det er gjennom arbeidet i organisasjonene grunnlaget blir lagt for denne sosialistiske oppfostringa og dyktiggjøringa, og medlemskap i Det norske Arbeiderparti forutsetter full og aktiv solidaritet av alle partifolk.

3. Det norske Arbeiderparti vil en demokratisk og fredelig utvikling fram til sosialismen. Partiet vil derfor bruke organisatoriske, økonomiske og politiske midler for å vinne samfunnsmakta. Erfaringene fra andre land viser at en likevel må regne med den mulighet at reaksjonære krefter innafor borgerskapet ikke vil bøye seg for folkeflertallet, men prøve å gjennomføre et fascistisk voldsdiktatur for å stenge veien for den videre demokratiske utviklinga og det fredelige framsteget. Det norske Arbeiderparti vil sette alt inn på å hindre en slik utvikling, og avverge denne faren fra de reaksjonære kreftene i samfunnet ved et effektivt forebyggende opplysningsarbeid, ved en effektiv og målbevisst velferdspolitik, ved å trygge og utbygge folkestyret og ved et konsekvent gjennomført forbud mot private og politiske væpnete organisasjoner. Hvis det likevel blir gjort forsøk på statskupp mot de lovlige statsmaktene og mot folkestyret, eller det søkes gjennomført fascistiske åtak mot arbeiderrørslas eksistens og hevdvunne rettigheter, vil partiet sette alle krefter inn for å slå åtaket tilbake og med det trygge det demokratiske rettssamfunnet og det videre fredelige framstegsarbeidet.
4. Det norske Arbeiderparti tar avstand fra diktaturet i enhver form. Partiet ser det handlekraftige demokrati som den sikreste garanti for en fredelig utvikling og den tryggeste vei til å vinne samfunnsmakta for arbeidsfolket i landet. Den demokratiske styreforma gir det gyldigste uttrykk for folkeviljen og sikrer menneskene politisk frihet under ansvar og disiplin. Men den styreforma som gjelder i de kapitalistiske samfunn, er ikke noe fullgyldig og effektivt demokrati som er på høyde med de store krav som utviklinga stiller i dag. Arbeiderpartiet vil derfor sette alt inn på å festne og utvide folkets demokratiske rettigheter, den alminnelige stemmerett og valgbarhet, organisasjonsfrihet, yringsfrihet og pressefrihet, religionsfrihet og åndsfrihet. Partiet vil skape øket effektivitet og handlekraft i statsstyret og bygge det politiske folkestyret videre ut til et gjennomført sosialt og økonomisk demokrati. Arbeiderne og funksjonærene må sikres høve til bedriftskontroll gjennom organer som gir plass både for massenes aktive innsats og for personlig initiativ og ansvarskjensle.

III

1. I alle kapitalistiske land har den økonomiske utviklinga skapt de samme klassemotsetningene og sosiale problemene og har ført til skjerpet politisk maktstrid. Den internasjonale arbeiderrørsla prøver å samle arbeidsfolket i alle land til forsvar for sine felles interesser, til vern om demokratiet og til politisk kamp for å vinne folkeflertallet og nå fram til samfunnsmakta. Det norske arbeiderparti som er med i Den Sosialistiske Arbeider-Internasjonale står solidarisk med de sosialistiske partiene i andre land og vil aktivt støtte arbeidet for internasjonal organisatorisk samling av det arbeidende folk.
2. Den sosialistiske arbeiderrørsla må føre en politikk og taktikk som retter seg etter tilhøva i de ulike land og etter de røynslene som er vunnet gjennom de senere tiders hendinger. I striden mot fascismen gjelder det framfor alt å bevare enheten og demokratiet innad i arbeiderrørsla, nasjonalt og internasjonalt å verge det politiske folkestyret med alle organisatoriske midler, og dermed verne om organisasjonsfriheten og de elementære menneskerettigheter.
3. Kapitalismen og fascismen har ført landene opp i voldsomme økonomiske og politiske kriser og spente nasjonale og sosiale motsetninger, som har ført til kapprusting og krig, og skapt stor utrygghet for de små nasjonene. Den nordiske arbeiderrørsla har fra første stund stridd for nedvæpning, fred og samforståing mellom alle nasjoner og folkeslag og står solidarisk med alle dem som i dag fører kampen for fred, frihet og folkestyre.

Partiet understreker folkets vilje til å verne om sin frihet og de økonomiske og kulturelle framstega som er gjort. I samarbeid med den internasjonale arbeiderrørsla og alle virkelig

demokratiske krefter vil partiet være med å bygge opp en sterk internasjonal rettsorganisasjon med effektive organer for mellomfolkelig samarbeid og fredelig og rettferdig ordning av alle tvistemål. Militarismen og krigen er imidlertid uløselig knyttet sammen med sjølve det kapitalistiske systemet, og bare gjennomføringa av sosialismen kan sikre varig gode tilhøve mellom landene og trygge hele menneskehetens og verdenskulturens fredelige og harmoniske utvikling.